

УДК 811.161.2'282.2

Марина ДЕЛЮСТО*
Руслана ЗОП

УКРАЇНСЬКІ ПІВДЕННОБЕССАРАБСЬКІ ГОВІРКИ В АСПЕКТІ МОВНИХ КОНТАКТІВ

Статтю присвячено проблемі пошуку шляхів вивчення, ефективних дослідницьких процедур, а також перспектив, евристичного потенціалу дослідження українських південнобессарабських говірок інтерферентного ареалу межиріччя Дністра і Дунаю крізь призму мовних контактів. Зокрема, схарактеризовано полілінгвізм як типове мовне явище, висвітлено позитивні (взаємозбагачення мов внаслідок їхньої гармонійної взаємодії) й негативні (руйнування мовної і діалектної ідентичності, витворення редукованих говірок, суржикізацію, піджинізацію тощо) наслідки мовного контактування в регіоні; питання про запозичення та шляхи їхньої появи в контактних мовах ареалу як результат багатовекторної мовної взаємодії в умовах полілінгвізму; проаналізовано евристичний потенціал вивчення мовних контактів як чинника розвитку українських говірок, зокрема переселенського типу, що побутують у полілінгвальних ареалах.

Автори доходять висновків, що мовні контакти, їхнє значення для розвитку мов, діалектів у лінгвістичних працях системно недооцінені. А в таких регіонах, як Південна Бессарабія вони потребують систематизованого цілеспрямованого вивчення. Дослідження українських південнобессарабських говірок у світлі мовних контактів має безліч аспектів, а відтак – перспектив наукового опрацювання та практичної реалізації результатів таких розвідок, актуальних для життя сучасної України.

Ключові слова: українська мова, мовні контакти, переселенські говірки, полілінгвальний ареал, Південна Бессарабія.

Постановка проблеми. Незважаючи на те, що дослідники слушно відзначають активність міжмовних контактів як очевидне явище сучасності¹, мовні контакти, їхнє значення для розвитку мов, діалектів у лінгвістичних працях залишаються системно недооціненими. А в таких регіонах, як полімовна й полідіалектна Південна Бессарабія, вони потребують окремого цілеспрямованого вивчення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розуміння цього, ідеї необхідності описового, і навіть лінгвогеографічного, відтворення досліджуваного ареалу в аспекті мовного і діалектного контактування висловлювалися лінгвістами (О.А. Колесников, П.Ю. Гриценко) ще у II пол. XX ст. Тоді з'явилася праця «Мовна ситуація в придунайському краї Одеської обл. України: 1993-1994 рр.», створена колективом кафедри загального мовознавства Ізмаїльського державного педінституту під керівництвом проф. О.А. Колесникова². Згодом, вже на поч. XXI ст. проф. П. Ю. Гриценко ініціював ідею і розпрацював методичні шляхи реалізації проєкту із створення «Мультилінгвального атласу межиріччя Дністра і Дунаю», ще пізніше (у 2016-2018 рр.) цей задум було втілено як державний науковий проєкт. В процесі виконання останнього зібрано чимало фактичного матеріалу, переважно лексичного. Мета такого атласу полягає

* Делюсто М. – кандидат філологічних наук, доцент, Ізмаїльський державний гуманітарний університет, Україна; e-mail: mdelyusto@ukr.net, Зоп Р. – магістрант, Ізмаїльський державний гуманітарний університет, Україна; e-mail: ruslanazop2@gmail.com.

¹ Ващенко В. С. Переселенські говори як джерело вивчення активних міжмовних контактів. *Територіальні діалекти і власні назви*. К.: Наук. думка, 1965. С. 3-8.

² ЯСПК. Языковая ситуация в Придунайском крае Одесской области Украины: 1993-1994 годы / Колесников А. А. и др. Измаил: ИДПИ, 1994. 68 с.

у фіксації фактів, і їхнього територіального розподілу в ареалі, спільних чи подібних (в етимологічному, морфологічному, фонетичному тощо плані) для говірок різних мов ареалу і водночас унікальних для ареалу, що постали в ньому як результат його інтерферентної природи, на зразок *вада*, *панушоя*, *боканчі*, *папура*, *к'лака*, *бу'жора*, *бур'дейка*, *кот'лон*, *'тяска*, *'манджа*, *патла'джан*, *па'нера*, *ка'руца*, *тер'пан*, *ст'рунта*, *пла'чинда*, *гар'ман*, *гра'дина*, *фур'туна*, *сала'мур*, *мей*, *бре*, *'тата* тощо. Перспективність, актуальність цього напрямку діяльності беззаперечна, збір матеріалу і робота над картами триває, адже її завершення ще потребує великих зусиль, чимало часу та фінансових витрат. На реалізацію цього задуму почасти спрямована і наше дослідження.

Мета статті – визначити шляхи вивчення, ефективні дослідницькі процедури, а також евристичний потенціал дослідження українських південнобессарабських говірок інтерферентного ареалу межиріччя Дністра і Дунаю крізь призму мовних контактів як важливого чинника їхнього лінгвального буття.

Джерелами дослідження, окрім власних спостережень над діалектною і соціолінгвальною специфікою межиріччя Дністра і Дунаю, стали лінгвогеографічні праці, зокрема регіональний атлас³ та інші результати роботи вчених ІДГУ над державним науковим проєктом зі створення «Мультилінгвального атласу межиріччя Дністра і Дунаю»⁴.

Виклад основного матеріалу. Проведений аналіз засвідчив, що українські говірки межиріччя Дністра і Дунаю чи українські південнобессарабські говірки – такий територіальний різновид української мови, що не можна схарактеризувати, як багато інших українських діалектів, простим переліком діалектних рис. Навіть за максимальної гіпотетичної повноти такого переліку, цього задля лінгвальної характеристики аналізованих говірок буде недостатньо. Специфіка цього українськомовного ареалу зумовлена переважно новожитнім, переселенським характером діалектних мікросистем, його латеральним (окраїнним) розташуванням щодо усього територіального масиву побутування української мови. Вона знаходиться, окрім власне мовної площини, значно більшою мірою, ніж в інших говірок національної мови, й у площині часовій (динаміка мови в часі), просторовій (говірки є дуже неоднорідними в межах ареалу, що зумовлено як їхньою динамікою в часі, так і в просторі, адже вони мають різне генетичне походження, неоднаковою мірою зберігаючи материнські риси), а також у площині мовних та діалектних контактів. Без урахування цих взаємопов'язаних між собою проявів діалектної мови неможливо збагнути діалектну специфіку українських говірок межиріччя Дністра і Дунаю ні в синхронному, ні в діахронному аспекті.

Під час аналізу цих говірок важливо враховувати набагато більше чинників, ніж того вимагають інші, наприклад старожитні ареали. Зокрема, пильної уваги потребує історичний аспект, питання впливу мовної політики на місцевий український діалект, адже ця територія лише за останні 200 років перебувала під владою різних держав (Османської імперії, Російської імперії, Об'єднаного князівства Молдови і Волощини, Румунії, Радянського Союзу, останні майже 30 років – незалежної України), часто усією, або лише частинами своєї територій переходячи з-під влади однієї держави до іншої, а отже, й під впливом різних (інших) офіційних мов, тому говірки тут розвивалися переважно у відриві від мовного і культурного життя України.

Відомо, що латеральним говіркам, як і переселенським, а в нашому ареалі ці ознаки типів діалектів поєднані, властиві активні мовні контакти, оточення українських говірок іншими мовами та діалектами, що може спричинити взаємопротилежні тенденції їхнього мовного розвитку. З одного боку, мовне контактування може призводити до появи великої кількості інтерферем, запозичень, передусім на рівні лексики, а також на рівні фонетики, граматики, фразеології, до руйнування мовної і діалектної ідентичності, іноді й етнічної ідентичності мовців, до витворення так званих редукованих говірок, їх суржикізації,

³ Колесников А. О. Атлас українських говірок межиріччя Дністра і Дунаю. Ізмаїл: ІРБІС, 2016. 168 с.

⁴ Питальники, статті, монографії.

піджинізації тощо. Тобто є низка деструктивних, подекуди негативних, тенденцій для розвитку територіальних різновидів національної мови та стану збереження етнічної ідентичності її носіїв. Хоч з контроверсійного погляду, мовні контакти, інтерференцію, запозичення тощо можна до певної межі розглядати й у позитивному ключі – як взаємозбагачення мов внаслідок їхньої гармонійної взаємодії. З іншого боку, таким говіркам властива консервація діалектних рис, підвищена чутливість до всього чужого, що спричиняє гіперкорекцію на мовному рівні, а на етнічному / субетнічному – загострене відчуття національної ідентичності носіїв таких говірок, гіпертрофоване протиставлення своїх і чужих як носіїв своєї і чужої мови. Всі ці прояви латеральності і переселенськості діалекту присутні в українських говірках південнобессарабського ареалу.

Крім того, переселенський характер, історичні особливості розвитку говірок, вплив мовної політики різних держав зумовлює зрушення між етнічними і мовними параметрами ідентифікації діалектоносіїв, невідповідності між етнічною і мовною їхніми характеристиками. Спостерігаємо, зокрема такі енто-, рідше – екзоетноніми українськомовних мешканців ареалу, як «хахли», «руські», «суржик», «молдовани», «не справжні українці» тощо. Моделі і причини появи і закріплення таких ідентифікацій частково розкриває у своїх дослідженнях А.О. Колесников⁵.

Укладачі «Атласу української мови»⁶ визнають, що просторовий розподіл українських говірок в ареалі дуже складний. Його визначає значна неоднорідність, строкатість, черезсмужність, мозаїчність, а подекуди така мовна територія нагадує конгломерат (матеріал, що має у своїй структурі вкраплення іншого матеріалу), тому адекватно відбити його на карті української мови як результат роботи над «Атласом української мови» не вдалося: там ареал має вигляд відповідно до узагальненої описової характеристики південнобессарабських говірок – як суцільна перехідна зона від південно-східного до південно-західного наріччя на південно-східній діалектній основі (на зеленому тлі, що маркує південно-східне наріччя, рівномірно розподілені рожеві кружечки, що ідентифікують елементи південно-західного наріччя). Завдання адекватного відбиття ареалу на діалектологічній карті було передоручене укладачам регіональних атласів. Карта А.О. Колесникова (див. «Атлас українських говірок межиріччя Дністра і Дунаю»⁷), як результат роботи над таким атласом докладніше демонструє територіальний розподіл діалектних зон / мікроареалів: наддунайського (1), центрального (2), зокрема надморського (2.1.), північно-західного (3), мікроареалу говірок новішої формації (4) та генетично різнотипних ідіолектів на тлі домінування болгарської, румунської (молдовські говірки), російської, гагаузької, албанської та інших мов (5). Крім того, узагальнювальна карта демонструє територіальний розподіл мозаїчних вкраплень моногенних говірок з різною генезою (буковинсько-подільською, середньонаддніпрянською, східнополіською, слобожанською, західнополіською, закарпатською – тобто тут є мікрозони, де зелені або іншого кольору кружечки мають бути розташовані на червоному (південно-західному) або іншому домінатному тлі), а атомарні карти (біхронного типу) характеризують і стан збереження їхньої генетичної основи.

Поза сумнівами, вкрай важливим параметром опису і представлення, зокрема й картографічного, говірок досліджуваного інтерферентного ареалу, є розгляд їхніх мовних рис, генетичних і динамічних параметрів у світлі мовних контактів. Тут зауважимо, що ми повністю згодні (і виходячи з цього проводили дослідження), з двома тезами відомими в соціолінгвістиці. Перша з них належить У. Вайнрайху і констатує, що немає принципової різниці в механізмах, закономірностях, наслідках тощо мовних і діалектних контактів,

⁵ Колесников А. О. Динаміка українських південнобессарабських говірок: збереження і розвиток vs редукція національних рис в умовах мультилінгвізму. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету: збірник наукових праць*. Серія «Філологічні науки». Вип. 38. 2018. С. 15-19.

⁶ АУМ. Атлас української мови. В 3 т. Т. 3. Слобожанщина, Донеччина і суміжні землі. Київ. Т. 3. 2001. 266 с.

⁷ Колесников А. О. Атлас українських говірок межиріччя Дністра і Дунаю. Ізмаїл: ІРБІС, 2016. 168 с.

адже відмінність між поняттями «мова» і «діалект» перебуває не стільки в мовній площині, скільки в оцінній, суспільній, політичній тощо. Пор. приписуване згадуваному дослідникові жартівливе визначення мови як діалекту, в якого є армія і флот⁸. Друга важлива ідеологема, запозичена нами з праці Уріеля Вайнрайха⁹, і з якою ми цілком солідарні, полягає в тому, що до «вкрай ідеалізованого погляду», згідно з яким традиційно як типове явище у мовознавстві розглядається одномовність, а двомовність, полілінгвізм, як щось нетипове, виняткове, маргінальне призвела не об'єктивна дійсність, а виключно практика мовознавства, зумовлена незрілістю лінгвістичної науки, зокрема тим, що структурна лінгвістика потребувала припущення синхронності й однорідності текстів як об'єктів опису, а також спокуюю екстраполювати досвід окремих держав Європи та Америки, які упродовж відносно нетривалого періоду наближалися до свідомої мети – повної стандартизації мови як символу та знаряддя свого національного буття. Проте реальністю є інше – те, що мільйони людей, можливо й більшість, протягом свого життя опановують дві чи кілька мовних систем і вміють їх використовувати відповідно до комунікативної ситуації.

Таким чином, мовні контакти, їхнє значення для розвитку мов, діалектів у лінгвістичних працях системно недооцінені. А в таких регіонах, як межиріччя Дністра і Дунаю, вони потребують систематизованого цілеспрямованого вивчення. Одним з важливих власне лінгвістичних результатів мовного та діалектного контактування є інтегральні в ареалі риси, зазвичай наявні й в українських говірках, у різних фонетичних і морфологічних варіаціях.

Проведений аналіз доводить, що вивчення українських говірок межиріччя Дністра і Дунаю у світлі мовних контактів має безліч аспектів, а відтак – перспектив наукового опрацювання та практичної реалізації результатів таких розвідок, актуальних для життя сучасної України. Зокрема, останнє стосується провадження мовної політики, мовної освіти в регіоні, адже поза сумнівами, робота над удержавленням української мови в регіоні потребує опори на характер інтерферентного середовища, його локальних різновидів, динаміки, а отже – вимагає постійного моніторингу змін у ньому. Одним із важливих маркерів таких змін є індивідуальна мовна поведінка полімовних мешканців краю, моделі перемикання ними мовних кодів у різних комунікативних ситуаціях. Це потребує окремої пильної уваги лінгвістів. Над культурою мовної поведінки в полілінгвальних умовах варто працювати й учителям-словесникам закладів загальної середньої освіти.

Окрема суто лінгвістична діалектологічна проблема, розв'язати яку допомагає розгляд українських південнобессарабських говірок у світлі мовних контактів, – проблема витворення говірок мішаного типу (моделювання стадій, фаз, які проходить така говірка упродовж свого розвитку, опис механізмів трансформації генетично різнотипних ідіомів, ідіолектів як складників говірки, етнічної і субетнічної ідентичності їх носіїв у процесі перетворення їх у єдину комунікативну систему). У зв'язку з цим набувають актуальності дослідження говірок новішої формації (переважно Арцизький і частково Тарутинський р-ни Одеської обл.), які були обійдені увагою на попередньому етапі досліджень ареалу, оскільки, мовляв, на думку дослідників того часу, діалектотворчий процес там ще триває (думка В.П. Дроздовського¹⁰). Насправді, і особливо – коли вивчаєш діалекти в аспекті мовних контактів, стає абсолютно зрозумілим, що цей процес триває постійно. Дослідників зупиняло щось інше. І це інше – складність процесу перетворення конгломерату генетично різнотипних ідіолектів в єдину говірку, а тим паче – складність

⁸ Вахтин Н. Б., Головка Е. В. (2004). Социолінгвістика и социология языка. Санкт-Петербург: «Гуманитарная академия», 2004. С. 43.

⁹ Вайнрайх У. Одноязычие и многоязычие. *Новое в лингвистике*. Языковые контакты. Москва. Вып. 6. 1972. С. 25-60.

¹⁰ Дроздовський В. П. Українські говірки Бессарабського Примор'я (на матеріалі обстеження Саратовського, Татарбунарського та Білгород-Дністровського районів Одеської області): дис. ... канд. філол. наук: 661. Київ. 1962. 473 с.

пізнання, опису такого процесу. До свідомого спостереження таких швидкоплинних перетворень тогочасна діалектологія була методологічно не готова. Переконані, поглиблене спостереження над говірками новішої формації допоможе не лише розкрити таємницю постання мішаних говірок, що домінують в усіх говорах південно-східного наріччя, а й докладніше осягнути закономірності динаміки мови, механізми мовного розвитку загалом.

В аспекті вивчення напрямків мовних контактів (наприклад, українсько-російська міжмовна взаємодія, східнороманський вплив на українські говірки ареалу, українсько-болгарські мовні контакти в межиріччі Дністра і Дунаю), об'єктом мають бути не лише українські говірки, в яких спостерігаємо наслідки впливу інших мов, а й говірки інших мов (румунські / молдовські, болгарські, російські, гагаузькі тощо), де можна знайти наслідки впливу української мови та одне на одну відзначених говірок. Без вивчення останніх (а ми, звісно, компетентні працювати з живим діалектним матеріалом насамперед українських говірок) не можна вважати завершеним і дослідження питань мовного контактування. В цих дослідженнях недостатньо окреслена й диференціація впливу діалектів і літературних форм національних мов, як загалом і питання впливу літературної мови на діалекти, яке здається самоочевидним, натомість, а разом з тим і тому, насправді дуже слабо вивчене.

Не завжди чітко визначеним залишається й питання про безпосередність чи опосередкованість мовних контактів ареалу. Важко погодитися з деякими попередніми дослідниками українських говірок регіону (Т.П. Заворотна¹¹) в тому, що впливи української мови на інші, та інших мов на українську в ареалі безпосередні, оскільки й мовні контакти безпосередні. Однак безпосередність мовних контактів на сучасному синхронному зрізі не виключає їх опосередкованості на попередніх етапах розвитку контактних ідіомів. Так, чимало запозичень з болгарської мови в українських говірках (*гарна¹ж'іка*, *гарба¹ж'ійка*, *тер¹пан*, *кавар¹ма*, *ду¹лап*, *гар¹ман*, *кофа¹*, *та¹ва* тощо) насправді етимологічно є тюркізмами, що прийшли в болгарські говірки як наслідок тривалого їхнього контакту з турецькою мовою. Аналіз свідчить, що їх не можна вважати запозиченнями з гагаузьких говірок, які представляють тюркську мовну сім'ю, і навіть ту ж саму – огузьку її групу, в ареалі сьогодні, та й навряд чи вони є прямими запозиченнями з турецької чи татарської мови двохсотрічної давнини. І лише власні назви, зокрема деякі гідроніми (озеро *Алібей*, річка *Ташбунар*, річка *Аліяга*), а також переважно давні, але і тепер живі, проте (подекуди, можливо, поки – *М.Д.*) неофіційні назви багатьох населених пунктів с. *Суюндук* (тепер – с. Чистоводне), с. *Кебабча* (офіційно – с. Широке), с. *Карагмет* (с. Шевченкове), с. *Акмангит* (с. Білолісся), с. *Байрамча* (с. Миколаївка-Новоросійська) тощо, очевидно, все ж є прямими запозиченнями в українську мову ареалу з тюркських мов внаслідок тривалого османсько-татарського панування в ньому. Припущення лише прямого контактування є хибним і стосовно фактів, пов'язаних з романськими, слов'янськими та іншими впливами. Наявні випадки й повернення в українську мову питомих, але трансформованих під впливом контактних мов слів. Така модель формування діалектного явища, властива, очевидно, лексемі *к¹лака* 'толока, гуртова допомога' (*йти к¹лакою* – означає 'збиратися гуртом, допомагати місити чамур, будувати хату, збирати врожай'), запозиченої з молдовських говірок румунської мови (*к¹лаке*), де вона зазнала трансформації після запозичення її з української (*толока*).

У зв'язку з мовною освітою, ортологічною роботою на уроках української мови в полілінгвальному середовищі, під час позакласної роботи, завданнями удержавлення української мови в регіоні, зокрема розширення функцій останньої як засобу міжнаціонального спілкування, особливого значення набуває питання, чи призводить мовна взаємодія, вплив інших мов на українські говірки, українську мову в регіоні до витворення суржику? З одного боку, перед учителем стоїть завдання навчання

¹¹ Заворотна Т. П. (1967). Лексика українських наддунайських говірок: дис. ... канд. філол. наук: 661. Ужгород. 1967. 333 с.

літературного стандарту, виховання в учнів прагнення дбати про чистоту власного літературного мовлення, і тут прикладом негативної мовної практики, якій слід протистояти, стає суржик як наслідок впливу на літературний стандарт української мови передусім російської мови в різних проявах (розмовному, діалектному тощо). Але в мовній ситуації нашого краю, борючись із проявами суржику, вчитель має враховувати й особливості, що випливають з його інтерферентної специфіки. А саме, відомо, що носії місцевих українських говірок часто (і це було засвідчено ще в сер. ХХ ст.) мають занижену оцінку стосовно престижності свого мовлення та етнічної належності. Фіксовано такі коментарі щодо цього: «Ми не справжні українці, а *хахли, суржик*» тощо, натомість справжні українці, на думку діалектоносіїв – ті, що «з *Західної*». Доведено також мовознавцями, що така самооцінка не відповідає дійсності, оскільки, хоч у говірках і наявні окремі лексичні запозичення з російської мови, їхня частка кількісно, принаймні суттєво, не перевищує запозичень з інших контактних мов, натомість говірки зберігають питому українську фонетику, граматику, та й більшою мірою лексичний склад, характеризуючись як перехідні від південно-східних до південно-західних на південно-східній діалектній основі. Також діалектологи і соціолінгвісти суголосні в тому, що ототожнювати говірку і суржик некоректно з багатьох причин, а найголовніше тому, що суржик – це передусім не засіб комунікації, а модель мовної поведінки в умовах білінгвізму, зумовлена незнанням однієї з контактних мов при намаганні використовувати її, або свідомим нехтуванням нормами, особливо літературного стандарту. Фактично, маємо міф про гіпертрофований, винятковий і неминучий деструктивний вплив російської мови на українську за будь-якого, навіть мінімального, контакту, про існування особливої змішаної, гібридної мови як окремого усталеного засобу комунікації, про те, що українська мова на цих теренах вже є субстратом, зруйнованим внаслідок контакту з російською мовою. Звісно ж, все це не відповідає дійсності. Не применшуючи впливу російської мови, тут слід враховувати й те, що чимало діалектних явищ, наявних у місцевих українських говірках на різних рівнях їхньої структури, які дехто помилково (лише за ознакою збігу чи подібності до стандарту російської мови) відносить до суржикомовних, на зразок *самий кр'асивий, н'іг'де, два ко'н'а, первий, воздух* тощо, насправді є збереженими питомими українськими архаїчними, зрідка й інноваційними, рисами материнських говірок, а не наслідком російськомовного впливу.

У світлі мовної ситуації нашого регіону вкрай актуально, зокрема у шкільній практиці, розвести поняття говірка та діалект, з одного боку, і суржик – з іншого, оскільки це сприятиме формуванню шанобливого (об'єктивного, заслуженого, свідомого) ставлення носіїв місцевих українських говірок до своїх ідіомів і національного статусу, а також повазі до місцевих українців та їхньої мови інших етномовних груп бессарабців, та зрештою – справі удержавлення української мови в регіоні, розвитку її функції засобу міжетнічної комунікації, формуванню в ареалі національно-української двомовності, що, принаймні на четвертому десятиріччі незалежності, все ж має, відповідно до законів, остаточно замінити собою національно-російську. Нехтування цим, навіть за наявності україноцентричного мовного законодавства, яке маємо на сьогодні, лише дедалі більше закріплюватиме у свідомості діалектоносіїв хибну асоціацію говірки із суржигом, знижуватиме статус української національної мови з-поміж інших національних мов у регіоні, протидіючи процесу її удержавлення.

Висновки. Таким чином, проведений аналіз доводить, що вивчення українських говірок межиріччя Дністра і Дунаю у світлі мовних контактів має безліч аспектів, а відтак **перспектив** наукового опрацювання та практичної реалізації результатів таких розвідок, актуальних для життя сучасної України, її мовного будівництва, національної безпеки. Це, наприклад: 1) історичний аспект питання впливу мовної політики на місцевий український діалект; 2) опис і представлення, зокрема й картографічне, говірок досліджуваного інтерферентного ареалу, їхніх мовних рис, генетичних і динамічних параметрів у світлі мовних контактів; 3) провадження мовної політики, мовної освіти в регіоні, адже поза

сумнівами, робота над удержавленням української мови в ареалі потребує опори на характер інтерферентного середовища, його локальних різновидів, динаміки, а отже вимагає постійного моніторингу змін у ньому тощо.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

- АУМ. Атлас української мови. В 3 т. Т. 3. Слобожанщина, Донеччина і суміжні землі. Київ. Т. 3. 2001. 266 с.
- Вайнрайх У. Одноязычие и многоязычие. *Новое в лингвистике. Языковые контакты*. Москва. Вып. 6. 1972. С. 25-60.
- Вахтин Н. Б., Головкин Е. В. Социолингвистика и социология языка. Санкт-Петербург: «Гуманитарная академия». 2004. 336 с.
- Ващенко В. С. Переселенські говори як джерело вивчення активних міжмовних контактів. *Територіальні діалекти і власні назви*. К.: Наук. думка, 1965. С. 3-8.
- Дроздовський В. П. Українські говірки Бессарабського Примор'я (на матеріалі обстеження Саратського, Татарбунарського та Білгород-Дністровського районів Одеської області): дис. ... канд. філол. наук: 661. Київ, 1962. 473 с.
- Заворотна Т. П. Лексика українських наддунайських говірок: дис. ... канд. філол. наук: 661. Ужгород, 1967. 333 с.
- Колесников А. О. (2016). Атлас українських говірок межиріччя Дністра і Дунаю. Ізмаїл: ІРБІС, 2016. 168 с.
- Колесников А. О. (2018). Динаміка українських південнобессарабських говірок: збереження і розвиток vs редукція національних рис в умовах мультілінгвізму. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету: збірник наукових праць*. Серія «Філологічні науки». Вип. 38. 2018. С. 15-19.
- ЯСПК (1994). Языковая ситуация в Придунайском крае Одесской области Украины: 1993-1994 годы / Колесников А. А. и др. Измаил: ИДПИ, 1994. 68 с.

REFERENCES

- AUM (2001). Atlas ukrainsoi movy [Atlas of the Ukrainian Language]. V 3 t. T. 3. Slobozhanshchyna, Donechchyna i sumizhni zemli. Kyiv. 266 p. [in Ukrainian].
- Drozдовskiy V. P. (1962). Ukrainski hovirky Bessarabskoho Prymor'ya (na materialy obstezhennya Saratskoho, Tatarbunarskoho ta Bilhorod-Dnistrovskoho raioniv Odeskoj oblasti) [The Ukrainian dialects of the Bessarabia Seaside]: dys. ... kand. filol. nauk : 661 / Kyivskiy derzhavnyi universytet im. T. H. Shevchenka. Kyiv. 473 p. [in Ukrainian].
- JaSPK (1994). Jazykovaja situacija v Pridunajskom krae Odesskoj oblasti Ukrainy: 1993-1994 gody [Language Situation in Lower Danube region of Odessa district of Ukraine: 1993-1994 years]. Izmail: ISPI. 68 p. [in Russian].
- Kolesnykov A. O. (2016). Atlas ukrainskykh hovirok mezhyrichchia Dnistra i Dunaiu [Atlas of the Ukrainian dialects spread between the Dniester and the Danube rivers]. Izmail. 168 p. [in Ukrainian].
- Kolesnykov A. O. (2018). Dynamika ukrainskykh pivdenobessarabskykh hovirok: zberezhen'nia i rozvytok vs reduktsiia natsionalnykh rys v umovakh multylinhvizmu [Dynamics of the Ukrainian Southern Bessarabia dialects: preservation and development vs reduction of national features in conditions of multilingualism]. *Naukovyi visnyk Izmail'skoho derzhavnoho humanitarnoho universytetu: zbirnyk naukovykh prats. Seriya «Filolohichni nauky»*. Vyp. 38. p. 15-19. [in Ukrainian].
- Vahtin N. B., Golovko E. V. (2004). Sociolingvistika i sociologiya yazyka [Sociolinguistics and sociology of language]. Sankt-Peterburg: «Gumanitarnaya akademiya». 336 p. [in Russian].

Vajnrajh U. (1972). Odnogjazychie i mnogogjazychie [Monolingualism and multilingualism]. *Novoe v lingvistike* [New in linguistics]. Jazykovye kontakty. Moskva. Vyp. 6. p. 25–60. [in Russian].

Vashchenko V. S. (1965). Pereselenski hovory yak dzherelo vyvchennia aktyvnykh mizhmovnykh kontaktiv [Resettlement dialects as a source of investigation of active interlanguage contacts]. *Terytorialni dialekty i vlasni nazvy*. K.: Nauk. dumka. p. 3–8. [in Ukrainian].

Zavorotna T. P. (1967). Leksyka ukrainskykh naddunaiskykh hovirok [The vocabulary of the Ukrainian Higher Danube dialects]: dys. ... kand. filol. nauk : 661 / Uzhhorodskyi derzhavnyi universytet. Uzhhorod. 333 p. [in Ukrainian].

Deliuisto M., Zop R. The Ukrainian Southern Bessarabia dialects from the standpoint of language contacts.

The article deals with the problem of searching the ways of investigation, effective research procedures, heuristic potential of studying the Ukrainian resettlement dialects, various in origin and dynamics, spoken in multi-lingual and multi-dialectal area between the Danube and the Dniester rivers from the standpoint of language contacts. In particular, the authors characterize multilingualism as a typical language phenomena, highlight positive (mutual enrichment as a result of harmonious interaction) and negative consequences (destruction of lingual and dialectal identity, formation of the reductive dialects) of language contacts in this region, a question of borrowings and the ways of their emergence in interacting languages in the conditions of multilingualism, analyze heuristic potential of studying language contacts as a factor of Ukrainian dialects development, especially of resettlement dialects which spread in multilingual areas.

It is considered that language contacts, their importance for languages and dialects' progress are not underestimated in current linguistic studies. This question requires special attention in Southern Bessarabia. Studying of interference processes in the Ukrainian dialects of this area has a lots of aspects, perspectives of research and practical realization of their results, which are actual for modern life of our country. The investigation of the Ukrainian Southern Bessarabia dialects from the standpoint of language contacts assists of necessary changes in scientific dialectology paradigm, helps to diagnose dynamic and original phenomena in dialects.

Key words: *the Ukrainian Language, language contacts, resettlement dialect, multilingual area, Southern Bessarabia.*